

INTERVJU SA BEĆIROM MALJIĆIJEM

Stari Trg | Datum: 26. oktobar 2020.

Trajanje: 100 minuta

Prisutnit:

1. Bećir Maljići (Intervjuisani)
2. Anita Susuri (Vodila intervju)
3. Korab Krasniqi (Intervjuer)
4. Renea Begoli (Kamera)

Simboli u transkripciji, neverbalna komunikacija:

() – emocionalna komunikacija

{ } – sagovornik objašnjava nešto gestovima.

Druga pravila transkripcije:

[] - dodatak tekstu kako bi se pomoglo razumevanje

Fusnote su dodaci koji pružaju informacije o mestima, imenima ili izrazima.

Prvi deo

Anita Susuri: Gospodine Bećire, ako možete da se predstavite i kažete nam nešto o svojoj porodici?

Bećir Maljići: Zovem se Bećir Maljići, rođen sam 12. 10. 1956. godine. Potičem iz rudarske porodice, moj otac je radio ovde u Trepči u Starom Trgu. Moj otac, neka počiva u miru, imao je šest sinova i dve ćerke. Kao i svako dete, krenuo sam u školu u Prvom tunelu. Ja sam treće dete u svojoj porodici. Osnovnu školu sam završio u Prvom tunelu kod rudnika. Ja sam iz sela Bajgora gde je rudnik udaljen oko kilometar po vazdušnom linijom, zato smo završili osnovnu školu u Prvom tunelu. Zatim sam nastavio studije u gimnaziji u Mitrovici, gde sam završio Gimnaziju Silvira Tomasini, koja se sada zove Frang Bardhi.

Nakon završene gimnazije, pokušao sam da upišem Ekonomski fakultet, ali nisam uspeo i došao sam u Mitrovicu i upisao Rudarsko-metalurški fakultet. U stvari, profesor Minir Duši mi je pomogao da se upišem, jer sam mu rekao da je moj otac rudar i da želi da nastavim da studiram Rudarski smer. Kada sam otišao kući, rekao sam ocu da sam se upisao. Da vam pravo kažem, rekao je: “Gde si se upisao?” Rekao sam, “Rudarstvo”. Rekao je: “Ah sine, ne možeš da se upišeš nigde drugde jer...” Reći ću ti tačno ono što je rekao: “Napravio sam te od rude”, jer je i on radio u rudniku i bio je srećan što sam se upisao.

Srećom, fakultet sam završio na vreme, nisam pao nijednu nastavu. U početku bez diplomiranja radio sam u Srednjoj tehničkoj školi u Mitrovici. Onda, kada sam 1980. diplomirao na Rudarskom fakultetu, počeo sam da radim ovde {pokazuje rukom}, kod Rudnika Stari Trg.

Anita Susuri: Htela sam da vas pitam nešto pre nego što nastavimo. Rekli ste da je vaš otac radio u Trepči. Kakva su vaša sećanja kada se on vratio sa posla? U kakvom je stanju bio, ili šta vam je tada rekao o svom poslu?

Bećir Maljići: Iskreno da vam kažem, mnoge stvari o rudniku sam naučio ovde od mog oca. Moj otac je radio skoro najteži posao, mi to ovde zovemo, punjenje skipova, dakle ruda koja se proizvodi u rudniku, punjenje se dešava u niskom nivou, gde je moj otac radio, onda izlazi iz rudnika i nastavlja se

do flotacije. Dakle, objasnio je sve o rudniku. Njegov posao je bio težak. Više puta je bio povređen na poslu, kada je došao kući, dolazio je povređen dva-tri puta. Dakle, on mi je bio neka vrsta inspiracije da nastavim sa rudarenjem.

Da vam pravo kažem, imao je blisku porodicu. Osim poslova koje je obavljao ovde u selu, bavio se i zemljoradnjom i tako dalje. Mnogo je patio. Počeo je da radi 1947. godine, dakle posle Drugog svetskog rata, a radio je do... kraja '80. godine, u rudniku je radio oko 32 godine.

Anita Susuri: Da li je bilo teško tvojoj majci i tvojoj porodici?

Bećir Maljići: Da, veoma je teško da vam kažem istinu. Sada ću vam ispričati kako je bilo. Kada sam počeo da radim ovde i otišao kući da kažem majci, otišao sam u rudnik i umoran, ona bi rekla: "Zašto si izabrao isti težak posao kao tvoj otac?" Rekao sam: "Da bih naučio posao, moram da ih posetim dok rade". Rekla je: "Ništa nisi uradio!" Rekla je: "Mislila sam da si završio fakultet i da ćeš ostati u kancelariji i tako dalje". Dakle, zanimljivo je da je ona nekako pogodila i rekla istinu, jer ovo je težak posao sa ogromnim rizicima.

Anita Susuri: Kakve vas uspomene vežu za taj period, kada ste krenuli u školu? Rekli ste kilometar, koliko je škola bila daleko?

Bećir Maljići: Iskreno da vam kažem, put je bio težak. Selo Kutlovac je brdsko područje. Dakle, bilo je teško putovati. Nije bilo mnogo učenika, često sami, dug put. Bila je ogromna uzbrdica, znojili bismo se i leti i zimi dok bismo odlazili kući, iako nije bilo daleko od Prvog tunela, pola sata, ali je bila velika uzbrdica. Dakle, bilo je teško, bilo je pasa, bili su opasni, planinski, razumete? Dakle, posebno u srednjoj školi, putovali smo kad je bio mrak, putovali smo sami na primer, nismo imali vršnjake tamo jer je bilo nekoliko kuća u selu, pa je bilo teško i odricanje samo po sebi, da tako kažem.

Anita Susuri: Koje još detalje možete da nam kažete, na primer, o svom ocu i njegovom radu i kakvo ste mišljenje imali o poslu kada ste videli svog oca u tom stanju?

Bećir Maljići: Iskreno da vam kažem, bilo je prilično teško jer smo imali oca koji se brinuo o svojoj deci. Nas šestorica braće i svi smo obrazovani, da vam pravo kažem, doprineo je. Od šestoro braće, samo moj najstariji brat, koji je takođe radio 45 godina ovde u rudniku, otišao je u penziju pre dve godine, od '71. Završio je srednju rudarsku školu i počeo da radi ovde u rudniku. Ostali, ostalih pet, svi smo išli na fakultet. Završio sam Rudarski fakultet, brat mi je studirao arhitekturu, drugi brat elektroniku, dva mlađa su studirala geologiju, najmlađi brat je čak i doktorirao na Geološkom fakultetu i nastavnik je, profesor na Fakultetu u Mitrovici.

Dakle, mom ocu je bilo teško da ceo život uloži u decu, ali smo mu se na neki način odužili. Na kraju je bio zadovoljan, ali je bio veoma strog otac, nije nam dao da se mnogo krećemo, da gubimo vreme,

samo škola-kuća, škola-kuća, škola-kuća. Jer i kod kuće smo se bavili stočarstvom, imali smo krave, ovce, obrađivali smo zemlju, iako nije bila mnogo obrađiva, ali smo imali drveće, dobro smo živeli. Bio je to uspešan život sa velikim mukama i nevoljama, ali imali smo sve jer je moj otac ovde imao dobru platu, a kod kuće smo hranili krave i ovce i imali smo mnogo drveća na tom mestu, i bilo je drva, bilo je vode, i imali smo sve dobre stvari. Ali, radili smo stalno, da vam pravo kažem, počeli smo da radimo kao deca. Na neki način da držimo stubove kuće, svi smo se trudili.

Anita Susuri: Rekli ste da ste nastavili srednju školu. Da li je i tada bilo teško i kako je bilo u srednjoj školi?

Bećir Maljići: Mi koji smo išli u gimnaziju sa sela, da vam pravo kažem, osećali smo se povučeni, ali bilo je discipline, discipline, bilo je učenja, bilo je rasporeda, bilo je... tako da nismo izostajali sa nastave, saznali smo, ljudi koji nisu učili su pali, pa je postojao nivo obrazovanja, nivo obrazovanja.

Anita Susuri: Da li ste putovali, da li ste živeli tamo?

Bećir Maljići: Ne, putovao sam autobusom i kupio bih kartu. Moj otac bi rekao: "Kupiću ti kartu jer ako te uhvate i kažu: 'Sin ove osobe [ne plaća kartu] i tako dalje' Ne mogu da ti dam novac za druge stvari, ali karta i prevoz su ti osigurani". Tako da bih u početku kupio kartu do kraja meseca, pa sledećeg meseca i tako dalje, sva naša braća, jer smo se svi školovali u isto vreme, da vam pravo kažem.

Anita Susuri: Kakav je tada bio školski sistem? Učili ste na albanskom, bilo je i albanskog...

Bećir Maljići: Da.

Anita Susuri: Za to, dakle za rudarstvo, ali je li bilo i časova na srpskom i kakvi su bili ispiti?

Bećir Maljići: Pa da vam pravo kažem, Rudarski univerzitet, da ne kažem da smo imali samo sedam ispita iz srpsko-hrvatskog, nije bilo, nije bilo profesora. Dakle, neke časove su držali Srbi. Ali, bili smo dobri, učili smo, morali smo mnogo da naučimo da bismo nešto postigli da vam kažem istinu, bili smo posvećeni, bili smo sto posto usmereni na učenje. Ali, srećom, kad smo došli do četvrte godine, došli su profesori iz Albanije, '77, '78, sedam-osam ispita, sedam-osam profesora pa i više. Postojao je dogovor Univerziteta u Prištini i Univerziteta u Tirani, pa su nam predavali profesori iz Tirane u Mitrovici i mi smo polagali ispite.

Iskreno da vam kažem, uživali smo da ih vidimo i bolje smo govorili jezik. Dakle, bili smo oduševljeni učenjem. Iskreno da vam kažem, kada su učili, zamišljao sam sebe u toj zemlji. Bio je profesor koji... ali mi smo bili dobri. Završio sam '80. I dalje je bilo mirno {pokazuje rukama} u političkom smislu i tako dalje.

Anita Susuri: Htela sam da vas pitam za te godine, '74 kada je došao Ustav, pa kada je počeo stabilniji život ako mogu da kažem.

Bećir Maljići: Da.

Anita Susuri: Kakve su bile te godine za vas, za društvo?

Bećir Maljići: Te godine su bile veoma važne za Albance, jer je albanski narod na neki način počeo slobodnije da diše u političkom pogledu. Dakle, od '74, da ne kažem '70, ova generacija je zadržala Kosovo i Prištinski univerzitet, ali i Rudarsko-metalurški fakultet u Mitrovici ali i druge u drugim gradovima, na primer.

Generacije koje su izašle iz tih godina bile su jake generacije, jer su s voljom završile školu, učile. Dakle, da postignem nešto više i rekao sam godinama posle rata da ne kažem da su te generacije čuvale proizvode ovde, ali i na celom Kosovu. Izašle su jake generacije, jer su bile usmerene na učenje, postojala je neka opšta volja naroda Kosova da uče i da nešto postignu.

Anita Susuri: Kako se sećate tih godina? Šta ste mislili?

Bećir Maljići: I za mene, tako da smo bili fokusirani na učenje, na učenje. Nismo trošili vreme da budemo iskreni, nismo imali omladinu gde smo izlazili i šetali da ne kažem daleko od gradova u kojima smo se školovali. Nismo se pomerili. Ali, naš interes i fokus je bio samo na učenju, jer smo mislili da samo radom i učenjem i sposobnošću možemo nešto da postignemo.

Anita Susuri: Rekli ste da ste završili fakultet '80., kada ste počeli da radite ovde?

Bećir Maljići: Iskreno da vam kažem, počeo sam da radim u mitrovačkoj Gimnaziji pre diplomiranja. Diplomirao sam u novembru '80, počeo sam da radim u rudniku Stari trg u decembru.

Anita Susuri: Da li ste primetili politiku, promene, da li se primetilo da situacija nije baš stabilna?

Bećir Maljići: Da, počeo sam '80. Tako da se odmah '81., da vam pravo kažem, demonstracijama studenata situacija potpuno promenila. Situacija se promenila, politički se pogoršalo, počele su ideo-političke razlike, bilo je represije sa svakim korakom prema Albancima, situacija se samo pogoršavala. Nije bilo stabilnosti, jednostavno tako. Od 1981. pa nadalje nije bilo stabilnosti jer se situacija pogoršavala. Politika režirana tada, politika, Komunistička partija. Izdvojili su Albance koga su hteli, "Komitet je stavio tačku", otpustili bi ih, a nisu im dali poslove koje zaslužuju. Dakle, to nije bio dobar period.

[Intervju se prekida]

Anita Susuri: Dakle, '81. su se desile studentske demonstracije, a kako je tada bilo u Trepči? Kako su to primili ovdašnji radnici? Ti?

Bećir Maljići: Radnici su ovde, da vam pravo kažem, podržali demonstracije, jer su čak i kada su održavani mitinzi rekli, sećam se da je jedan radnik rekao: "Oni su naša deca, naša deca koja protestuju". Na neki način su imali podršku rudara i učestvovali su studenti i većina njih je bila zatvorena u to vreme kada su ih uhvatili u demonstracijama i zatvorili dva-tri meseca.

Iskreno da vam kažem, kao mlad inženjer u to vreme, imao sam nekoliko kolega koji su bili ovde pre mene. Sećam se da sam imao dobrog prijatelja Nazmija Pecija koji je odmah '83... već radio ovde, imao je veštine za rudnik i organizovao radnike i davao proizvodnju i sve, na neki način su Srbi počeli da ga razlikuju i etiketiraju. Čak su ga i zatvorili, zatvoren je i osuđen na pet godina za ništa, samo zato što je radio, što je bio sposoban, hteo je da radi ovde. Smetalo je to Srbima, smetalo im je i oni su ga tada zatvorili pet godina.

Dakle, kod tehničko-nadzornog osoblja se ovde pojavila sumnja da ćete uz trud, dobar rad i rad za Albance biti zatvoren kao Nazmi Peci. Na neki način sam imao posledice. Zvali su me iz Sekretarijata unutrašnjih poslova, zvali su me tada, na primer, ispitivali su me: "Bio si prijatelj sa Nazmijem Pecijem?" "Da, jesam jer smo imali isto obrazovanje i radili smo zajedno". "Moraš se odvojiti od njega i moraš..." šta ja znam. Bio je ovakav pritisak.

Anita Susuri: Informativni razgovori.

Bećir Maljići: Nekoliko puta su me zvali na informativni razgovor. Dva-tri puta su me zvali u organ unutrašnjih poslova u Mitrovici u vezi Nazmija Pecija.

Anita Susuri: Da li si bio uplašen? Šta ste mislili o tome jer su bili ozloglašeni?

Bećir Maljići: Oni su, pošteno govoreći, ozloglašeni, jer se u tom pravcu moglo videti po razgovoru. Hteli su da ti kažu: "Radi, ali ne smetaj Srbima". Zato što smo imali odnos prema Srbima i Albancima, na neki način, po pitanju rada ovde. Ali nekako su hteli da kažu da ne smetaju Srbima. U stvari, sećam se, kada sam bio u Sekretarijatu unutrašnjih poslova, ispitivao me je jedan Albanac i imao je različite podatke o meni i Starom Trgu koje su mu ljudi rekli, ili šta ja znam, i on mi je rekao da je iz Srbice, ali star, mnogo stariji od mene. Rekao je: "Ti bi mogao biti moje dete", rekao je: "Ali ne možeš tako da radiš. Možemo praviti buku i puštati muziku u ovoj kancelariji dok ne smetamo susednoj kancelariji {pokazuje rukama}. U trenutku kada smetamo susednoj kancelariji, moramo da prestanemo".

Na neki način je hteo da kaže možete da radite, ali ne kada smetate Srbima. "Moraš da se promeniš", rekao je, "ti najbolje znaš šta treba da promeniš u svojoj glavi". Rekao mi je, bilo mi je jako

interesantno da mi neko da savet u tim organima bezbednosti, na primer, u vezi sa tim razgovorima i o radu u Starom Trgu.

Anita Susuri: Da li je postojao razlog da se tako ponašaju?

Bećir Maljići: Nije bilo razloga. Nije bilo razloga, ali oni su imali svoje ciljeve, imali su svoje ljude koje su želeli da unaprede. Da imate jednak odnos prema svima, njima bi smetalo, smetao bi im svaki naš korak, a oni su se pravili da pritiskamo Srbe i tako dalje. Rekli bi mi: "Ideš istim koracima kao Nazmi Peci!" (smeje se).

Anita Susuri: Kakav je bio vaš posao tih godina? Čime si se bavio?

Bećir Maljići: Pa ja radim ovde od početka otkako sam počeo da radim ovde kao pripravnik šest meseci, ali u proizvodnoj jedinici. Potom sam, nakon završenog pripravničkog staža, posle šest meseci, postavljen za tehničkog rukovodioca šestog stepena. Posle godinu-dve postavljen sam za načelnika, malofluentnog direktora koji pokriva šesti, sedmi, osmi, deveti, deseti i jedanaesti nivo. Dakle, tada sam bio rukovodilac proizvodnje, direktor cele proizvodnje mislim.

U stvari, kada se štrajk desio, ja sam bio kao šef, šef proizvodnje, i bio sam deo velikog štrajka '89, jer se iz dana u dan situacija pogoršavala od '81. Dakle, rudari kao najstradniji narod, najteži posao koji rizikuju život za svoju porodicu i za sebe, ali istovremeno i za društvo i sve nepravde koje su se dešavale na Kosovu u to vreme, rudari su to osetili u svom koži jer su osetljivije.

Nezadovoljstvo, mučenje. Znači, marš se održao u Prištini '88. gde sam i ja učestvovao. Dakle, išli smo od Starog Trga do Prištine da zaštitimo takozvano rukovodstvo Kosova, da zaštitimo Ustav Kosova.

Anita Susuri: Htela sam da pričam o njima detaljnije, o maršu i štrajku. Ali prvo želim da vas pitam, kao dete, ali i kada je vaš otac radio i dalje, kada ste prvi put otišli u posetu rudniku?

Bećir Maljići: Rudnik?

Anita Susuri: Da.

Bećir Maljići: Prvi put sam otišao u rudnik kao student treće godine, da vam pravo kažem, kao student treće godine imali smo formalnu praksu ovde, praksu, a i ja sam išao u rudnik. Zapravo, moj otac je pokušao da nam objasni, objašnjavajući mom mlađem bratu kod kuće, moj brat je bio spreman da ide u rudnik. Negde '75. ili '76. taj datum je ispisan na devetom nivou u betonu na punjenju skipova. Sa rođakom koji je bio naš gost, otac ih je uzeo i doveo ovde u rudnik u trećoj smeni, "Samo da vidite, da vidite rudnik i posetite i vidite stanje, jer mislite da nije opasno". I tako dalje je objasnio.

Pa je rekao: “U smenama”, jer dvoje ljudi rade na skipovima, jedan prva četiri sata, drugi poslednja četiri sata, “ja sam prvi utovario skipove i otišao sam u kancelariju, jer ima osvetljenja tu i tamo po kancelarijama na nivoima”. Oni, moj mlađi brat, Ramiz i moj rođak, on je zapravo radio u rudniku i umro je pre nekoliko godina, moj rođak, pre četiri ili pet godina. Moj otac je rekao: “Mislim da su mislili da je tu dobro jer sam ih vodio samo u kancelarije pa sam ih vodio na teška mesta u rudniku, kuda ruda izlazi” i ja sam sa njima prošao kroz rudnik tri sata.

Kada su došli kući, spavali su tri-četiri dana, jer su bili umorni i onda su objasnili kako je opasno i kako je to i zato je rekao: “Moraš da naučiš, da ne budeš radnik koji radi teške fizičke poslove. kao ja”. Dakle, možda je ovo bio uticaj, inspiracija da učim za mene i drugu moju braću, jer sam tada bio student prve godine kada su oni otišli u rudnik.

Bio sam na trećoj godini kada sam radio praksu. Praksu smo radili dve nedelje, ali i tokom edukacije, došli smo ovde i završili praksu jer imamo opšti smer koji podrazumeva i podzemnu i površinsku upotrebu kako mi to zovemo.

Anita Susuri: Kako vam je izgledalo kada ste prvi put ušli? Da li je izgledalo slično onome što vam je otac rekao, da li je bilo gore, bolje?

Bećir Maljić: Ne, pravo da ti kažem, koliko god to neko ovde objašnjava, ti doživljavaš muke. Dakle, drugačije je. Zato ovde piše “Srećno”, na ulazu, videli ste, na ulazu u rudnik piše “Srećno”. Onog trenutka kada uđete kod signalista, ili kako smo mi zvali kavez, sve se menja, pa i dah i pokret, posebno za početnike koji prvi put ulaze. Pritisak vazduha utiče na uši, na primer, kaže se da zapušu uši. Stariji su nas učili: “Gutaj vazduh ako hoćeš da otvoriš uši”. (smeje se) ili tako nešto. Ali postoji panika, tišina dok se tamo ide, a posebno kada se ide na radna mesta, na primer, koja su opasna.

Znojni ljudi rade, visoka temperatura, pritisak vazduha je ogroman u blizini bunara, na primer, posebno je problematično kada idete na vruća mesta i znojite se i, kada želite da izađete, vazduh je hladan, jer dolazi kroz glavni otvor. Dakle, morate biti oprezni, na primer, imao sam savet od oca, da nosite debelu odeću i pazite jer rudnik može da vam pokvari zdravlje. Imao sam dovoljno saveta.

Anita Susuri: Koja je razlika kada se spuštate na nivoe? Mislim da postaje gore. Da li je teže?

Bećir Maljić: Nije gore, ali pritisak vazduha utiče na vaše uši, posebno ako idete dublje jer se kiseonik na taj način smanjuje. Kažu da je do 400 metara potrebno tri kubika vazduha za čoveka. Za više od 400 metara potrebna su vam četiri kubika, pa se potreba za vazduhom povećava. Ali, posebno na slepim mestima gde nema prodora minskih objekata, postoji temperatura jer gde god je vazdušni pritisak i pokretni objekti jer se rudnik mehanički ventiliše uz pomoć glavnog ventilatora koji upija iskorišćeni [vazduh]. izlazi u atmosferu, dok svež vazduh ulazi kroz objekte, glavni bunar u Prvom tunelu i bunar na severu {pokazuje rukama}.

Ali, ovaj glavni ventilator ima dovoljno kapaciteta negde u prvoj fazi do 12.000 kubika u minuti. Jedan od najvećih elektromotora glavnog ventilatora je 1.300 kilovata, najveći elektromotor u kopu Stari Trg je motor ventilatora. Međutim, u tim slepim mestima o kojima govorim je toplije i nema prodora u rudnicima, to smo učili i u školi, ali ovde smo praktično koristili i videli, postoji posebna ventilacija, lokalna ventilacija. Dakle, postavlja se tamo gde postoji protok vazduha u manjem ventilatoru i vodi ga do glavnog posla koji može biti kompresivan {objašnjuje rukama} ili pritisnuti da bi usisio vazduh i izneo ga napolje.

Anita Susuri: '81, dakle posle demonstracija, bilo je teško i za "Trepču", mislim da je tada izašao slogan "Trepča radi, Beograd se gradi".

Bećir Maljić: Beograd se gradi, da.

Anita Susuri: Šta si mislio? Da li je ovo bila istina? Kako je bilo? Kako je bilo radnicima?

Bećir Maljić: Pa, nije se baš očekivalo, a znamo da naš znoj ne ide samo na Kosovo, već ide i u Beograd jer je ovo bio jedan od najvećih rudnika u Evropi, gde je bila proizvodnja do 700 hiljada tona godišnje. Postojale su livnice u kojima se vadilo olovo, cink, zlato, srebro, kadmijum, bizmut. Tada je urađena finalizacija materijala, a sada nemamo iste uslove. Sada vadimo određenu količinu rude jer radimo preradu u flotacijama i ona se prodaje kao poluproizvod. Ali onda, sa tom velikom produktivnošću, na primer, postojala je velika vrednost.

Naime, tada se govorilo da Jugoslavija ne može da uzima kredite bez garancije Trepče. Bilo je ovakvih razgovora. Bio je visok nivo proizvodnje, jer osim našeg rudnika, imali smo i rudnik Novo Brdo, imali smo Kišnicu, Hajvaliju koji su proizvodili i do milion godišnje i sve se to prerađivalo. Dakle, oni su imali svoju flotaciju koju su prerađivali, ali topljenje je obavljeno u metalurgiji olova u Zvečanu i u metalurgiji cinka u Mitrovici ovde u kompleksu u Mitrovici gde ga imamo. Nažalost, ništa od metalurgije sada ne radi.

Anita Susuri: Ranije ste mi pričali o marševima. Urađen je marš do Mitrovice, pa do Prištine. Da li je bilo tako?

Bećir Maljić: Prvo, to je učinjeno u Prištini, Prištini negde 17. ili 18. novembra '88. Kako je rastao pritisak na Albance i profesore, rekli su: "Prevremeno ih penzionišu". Rudari su rekli: "Mi smo ti koji zbog teških uslova treba da odemo pre vremena, pa profesori imaju uslove da nastave da rade". Ali, onda je došlo do pritiska na Univerzitetu u Prištini, hteli su da pre vremena penzionišu profesore ili tako nešto.

Ali, represija je rasla, kako su rudari to doživljavali, birali su put prateći lidere Kosova, smene koje su se radile u aspektu zaštite rukovodstva i Kosova, rudari su pešačili odavde do Prištine.

Anita Susuri: Kakav je bio dan organizovan? Kako ste odlučili da idete?

Bećir Maljići: Iskreno da vam kažem, teško je govoriti o organizovanju jer grupe radnika razgovaraju jedni s drugima: “Vidi šta se dešava. Ne možemo više da izdržimo!” Oni su tada radili loše stvari, da vam pravo kažem, ubijali su vojnike, onda, kada su otišli u vojnu službu, navodno su se sami ubili, dolazila su tela, naša deca, sve je uticalo na to i situacija se zakomplikovala i zapravo problemi su se nagomilali. Tako da su te represije bile primećene same po sebi i u jednom trenutku je došla ideja da odemo da ih zaštitimo marširajući u našoj radnoj odeći, sa našim šlemovima, i ja sam takođe učestvovao tu. Dakle, ovo se dogodilo 17. ili 18. novembra ‘88.

Anita Susuri: Kakav je bio taj dan? Da li je bilo policije? Da li je bilo prepreka?

Bećir Maljići: Bilo je raznih prepreka. Bilo je prepreka ovde u Prvom tunelu, takođe u Sprekonici {pokazuje rukama} tamo u zatvoru Sprekonica, bio je policijski kordon u Mališevu. Dakle, pokušali su da nam to objasne. U Mališevu, sećam se, došao je Remzi Koljgeci¹, razgovarao je sa rudarima, ali niko nije mogao da nas povuče. Dakle, marširali smo do tamo. Probili su kordon sa obe strane puta, jer je policija blokirala put, milicija, sa obe strane milicije {pokazuje rukama} radnici su prošli kroz polje a mi smo nastavili pešice do Prištine, do Palate.

Anita Susuri: To je bilo u “Ramiz Sadiku”.

Bećir Maljići: Da, ušli smo tamo i tamo su radnici držali govore, kritikovali su zašto se to dešava, zašto smenjuju albanske lidere i tako.

Anita Susuri: Da li je još neko tamo govorio? Mislim da je bilo i nekih političara i aktivista koji su učestvovali?

Bećir Maljići: Mislim da je Kaćuša Jašari² govorila tada, mislim da je bila predsednica Komiteta Saveza komunista Kosova. Ne sećam se mnogo ko je još govorio.

Anita Susuri: Šta je rekla? Da li se sećate o čemu su pričali?

Bećir Maljići: Što se tiče situacije konkretnije, “Pogledajte šta nam se dešava i pritiskaju nas”, zahvalili su se i rudarima na podršci. S tim u vezi, uglavnom se raspravljalo o problemima tog vremena.

¹ Remzi Koljgeci (alb. Remzi Kolgeci; Vranić, kod Suve Reke, 3. maj 1947 — Priština, 9. mart 2011) bio je društveno-politički radnik SAP Kosova.

² Kaćuša Jašari (Srbica, 16. avgust 1946), albanska političarka, bivša predsednica SDP Kosova i bivša društveno-politička radnica SAP Kosova.

Anita Susuri: Kako se situacija nastavila posle toga?

Bećir Maljići: Odatle su se razišli, radnici su se vratili kućama, ali pravo da vam kažem, situacija se svakim danom sve više zaoštravala, pogoršavala, rudari su se ljutili. Zapravo, sećam se, posle tog vremena sam otišao u rudnik i na nivou u kancelarijama, radnici su se razbežali po radionici kada su dobili raspored, sreo sam Mon Pecija, nikad to neću zaboraviti, rekao sam mu: “Da vidimo situaciju”. Rekao je: “O ne, posla”, rekao je: “nema više. Ovde više nema posla. Ne možemo podneti ono što se dešava. Ne znam koliko će to trajati!”. Ali onda od novembra, na primer, decembra, pa su se okupili, rudari nisu znali šta da rade, šta da rade, pošto ih niko nije slušao i počeo je štrajk.

Anita Susuri: Da li se unapred znalo da će se dogoditi nešto veliko?

Bećir Maljići: Znalo se, znalo se jer je represija bila sve veća i bes rudara je kulminirao i sam od sebe i, kako ste rekli, grupe ljudi međusobno razgovaraju: “Vidite šta se ovde desilo. Pogledajte kakva je tortura nad Albancima, političarima”. Bili su zatvarani, maltretirani na različite načine. Tako je polako kulminiralo i eksplodiralo udarom u rudnik.

Drugi deo

Anita Susuri: Možete li da počnete da pričate o svemu onome čega se sećate o štrajku? Kako je počelo? Kako se nastavilo? Šta ste videli? Šta ste doživeli? Kakva je bila ta situacija?

Bećir Maljići: Pa, da vam pravo kažem, prvi dan štrajka je bio 20. februar, bio je ponedeljak. Bio sam u prvoj smeni, bio sam šef proizvodnje. Imali smo tamo, kako mi to zovemo, kancelariju za promet i prvi put me je obavestio signalista, sećam se Murata Ljatifija (smeje se), on je bio signalist. Rekao sam: “Da li je smena izašla?” Zato što je bilo vreme za smenu da izađe. Rekao je: “Ne, oni neće izaći”. “Zašto?” “Oni ne žele”. Nisam više pričao i pozvao sam supervizora na devetom nivou, to je bio Šućuri Sadiku, sada je šef sindikata, tada je bio mlad dečko i bio je supervizor u devetom horizontu.

Pozvao sam ga, rekao sam: “Kako si? Da li si dobro? Izlaziš li?” “Oni ne žele da izađu”. “Zašto?” “Zbog situacije, zato što...” nije mogao da priča, “Ali, oni ne žele da izađu”. Obavestili smo naše pretpostavljene ovde, direktore.

Anita Susuri: Da li su bili Srbi ili Albanci?

Bećir Maljići: Ne, bili su Albanci, Burhan Kavaja je tamo bio direktor Rudnika sa flotacijom. Ibuš Jonuzi je bio tehnički direktor, Mensur Fejza ja sam bio vođa i ostali saradnici koje sam imao koji su bili na

nižim nivoima od mene, ali mi smo bili ogroman broj ljudi i održali smo sastanak u poslednjim kancelarijama kako ih zovemo, podelili smo se na nivoe u grupe da ih zamolimo da izađu.

Sećam se da sam postavljen na šesti nivo, neko na deveti, neko drugi na osmi, neko na sedmi, jer su radnici bili na svim nivoima i išli smo tamo da ih ubeđujemo da treba da izađu zbog uslova i zdravlja. “Džaba ćete pričati, nema šta da kažete, odlučili smo da ostanemo ovde dok se naši zahtevi ne realizuju”. I došla je druga smena i pridružila se prvoj smeni i trećoj smeni i tako dalje.

Bilo nam je nemoguće da ih izvučemo iz rudnika i tako se nastavilo. Međutim, onda su, da vam pravo kažem, posle dva dana odlučili. Međusobno su se složili da su uslovi u nekim horizontima veoma teški, ali rasuti nisu mogli da razgovaraju i da se informišu. Tako da su, istina, drugog dana odlučili da ostanu na devetom i osmom nivou. Dakle, skupljali su se radnici iz svih krajeva rudnika, ali, da vam kažem, bili su teški uslovi jer je tada u rudniku bio veliki broj radnika, preko hiljadu radnika, 1.200-1.300 radnika, mali prostori. Na sreću, ventilator je radio i vazduh je bio nešto dobar, ali uslovi su bili veoma teški.

Anita Susuri: Jeste li ostali tamo ili ste kretali?

Bećir Maljići: Kretali smo se. Ostali smo nekoliko sati, ali smo se uglavnom kretali. Ali, išli smo i tokom noći, kontaktirali smo ih, proverili smo mine, posebno što se tiče vazduha, ali smo se i kretali. Iskreno da vam kažem, i ja sam bio bolestan. Veliki broj radnika je bio bolestan. Oko četvrtka, negde od ponedeljka do četvrtka, nismo mogli da spavamo, nismo mogli da se odmorimo, uslovi su bili teški i na neki način smo se umorili bez sna i tako dalje. Mi smo zapravo improvizovali bolnicu iznad kancelarije za promet.

Bio sam tamo i pravili smo kancelarije, bio sam u krevetu u kancelariji u kojoj sam nekada radio i bio sam do kraja štrajka, dakle do poslednjeg dana štrajka. Mnogo radnika je bilo tamo, imali su problema sa krvnim pritiskom, nečija stopala su bila otečena i nisu hteli da se pregledaju. Išli bi na pregled, i vraćali se u rudnik bolesni jer nisu hteli da napuste svoje kolege. Ostali su tamo bolesni i niko nije mogao da ih izvuče, jer su se, na neki način, dogovorili jedni sa drugima da postignu svoje ciljeve.

Anita Susuri: Mnogo ljudi je tada dolazilo u posetu?

Bećir Maljići: Da.

Anita Susuri: Bilo je posetilaca koji su pušteni, neki nisu pušteni unutra. Ali kada su došli, o čemu su ti ljudi pričali i ko je došao?

Bećir Maljići: Pa, uglavnom, uglavnom su dolazili i pokušavali da ih izvuku iz rudnika. Razgovarali su, došli. Ali čak i direktori, Aziz Abraši, koji je bio direktor fabrike, da vam kažem istinu, on je bio ovde sve vreme, Burhan Kavaja takođe, bili su ovde u kontaktu sa rudarima. Na neki način su pokušali da ih

ubede da izađu misleći da će se desiti nešto loše da se razbole i rudari, jer su, kako sam rekao, uslovi bili veoma teški. Došli su, vratili su se tada razni političari, da vam pravo kažem.

Sećam se da je došao i profesor Minir Duši, pokušao je da ih natera da izađu. Došao je i Azem Vlasi, došao je u početku i nisu ga hteli da puste, da budem iskren, ali su ga na kraju pustili. Pustili su ga, tokom dana i političari na nivou Jugoslavije došao, Stipe Šuvar došao, Radiša Gacić iz Srbije, Jurij Bajez. Ovo troje je došlo trećeg ili četvrtog dana i ušlo u rudnik na osmom nivou, ja sam bio na osmom nivou sa njima.

Ogroman broj radnika, prostori su bili mali i rudari su ih dočekali. Sećam se da je Velji Osmani otvorio skup i na početku im se zahvalio što su došli, rekao je: “Iako ste zakasnili”. Tada je Avdi Uka progovorio, bio je jedan od najiskrenijih rudara. Sa njima je bio Remzi Koljgeci. U stvari, Remzi Koljgeci im je prevodio, dobro se sećam. Stipe Šuvar je tada bio na čelu Komiteta Saveza komunista Jugoslavije i molio ih je da izađu. “Moj”, rekao je: “otac je bio rudar i molim vas zbog vašeg zdravlja, dece, porodice”, i još ne znam šta, ali nisu hteli [da izađu].

Sećam se da je pričao jedan Murselj Haziri, Murselj Haziri je takođe dobro govorio srpski. On je ovde bio nadzornik rudnika i razgovarao je sa njim i objasnio je o Jugoslaviji, i koliko se sećam pričao je o Crnoj Gori, o drugu Titu, ali on je tako tečno govorio srpski, pitao ga je: “Šta si po zanimanju?” “Koja je tvoja profesija?” Rekao je: “Kopač, ja sam rudar”. Mislio je da je advokat. Zaista, bio je rudarski tehničar i nadzornik rudnika, ali je tako dobro govorio srpsko-hrvatski da je stekao utisak da uopšte nije rudar.

I u tim trenucima, da budem iskren, sećam se (smeje se) Miljazim Istrefi je bio, tamo radnik i bio je dalje od mene, veoma tesno {pokazuje rukama} jedva smo disali. Rekao je “Odlazi”, počeo je da viče, Miljazim Istrefi se onesvestio i uhvatili su ga između šina prema osmom nivou, čuo se vrisak, radnici su počeli da vrište, a vođa koji je pričao je počeo da beži jer su se nečega uplašili. Prešli su preko radnika i izašli, Stipe Šuvar sa tim ljudima.

Anita Susuri: Imali ste i neke zahteve, dakle rudari, generalno, i da li ste očekivali da će ti zahtevi biti ispunjeni? Da li su bili samo radi podizanja svesti?

Bećir Maljići: Da budem iskren, imali su oko osam, ali mislim, ako se ne varam, osam različitih zahteva, od profesora da se ne penzionišu ili tako nešto. Da ne pominjemo glavne zahteve bile su ostavke nekih tadašnjih lidera kosovskih Albanaca. Za Rahmana Morinu, Husamedina Azemija...

Anita Susuri: Alji Šukriu.

Bećir Maljići: I Alji Šukriu. Mislim, ključni zahtev, glavni zahtev je bio da podnesu ostavke i to im je bio i poslednji zahtev da odu u Ujedinjene nacije tamo na visokim svetskim nivoima, što im je smetalo, “Zašto se govori da glas rudara treba da se čuje na svetskom nivou”. I to su bili glavni zahtevi i desilo

se, da vam pravo kažem, kada su rudari prihvatili da izađu, rekli su im da su dali ostavke, dali su ostavke, garantovali su rudarima.

Napisano je, opečaćeno, jer su proveravali da li postoji pečat, da li je napisan i, na neki način, na osnovu realizacije tih zahteva, ali je glavni zahtev za njihovu ostavku na njih naterao rudare da napuste rudnik osmog dana. Ali, bili su lažni. Ali, rudari su u ponoć počeli da izlaze iz rudnika. Iskreno da vam kažem, bio sam bolestan pa sam bio u krevetu u svojoj kancelariji. Pratio sam ih dok su izlazili, pošto sedam-osam dana nisu izašli iz rudnika, stavljali su im zavoje na oči, jedva su izlazili dok su ih ljudi pridržavali.

Sačekale su ih mnoge medicinske sestre, ovdašnji lekari su dali veliki doprinos, ekipe lekara su uvek bile ovde u ovoj improvizovanoj bolnici. Skendera Bošnjakua pamtim kao najvažnijeg, mislim da me je on pregledao kada sam bio bolestan. Održavali su sastanke, odlučivalo se kako će se raditi, jer je bila velika sala u kojoj su se skupovi održavali. Bila je puna kreveta, okolne kancelarije takođe. Ni u novom objektu tada nije bilo u funkciji, a pretvoren je u improvizovanu bolnicu zbog velikog broja radnika koji su bili bolesni.

Korab Krasnići: Da li se sećate zahteva? Šta su rudari raspravljali?

Bećir Maljići: Da vam kažem istinu...

Korab Krasnići: Kako su ispunjeni zahtevi?

Bećir Maljići: Rudari su postavljali zahteve tamo u rudniku, osim gde su ih gasili, videli smo ih. Tako su cirkulisali unutar rudnika. Rekao sam da nisam tu ostao stalno, ostao sam satima, tri ili četiri sata i pet ili šest sati, ili noć, ali sam se preselio. Uglavnom je moj rad bio sa delegacijama koje su dolazile koje smo vodili u poslednju kancelariju gde smo se okupili i vodili ih tamo i vodili ih i ulaz i izlaz sa direktorima koje smo imali.

Sećam se Aziza Abrašija, tada generalnog direktora Trepče, kada ih je molio, molio ih je da izađu na osmi horizont, molio ih je, molio ih: "O, izađite zarad svojih porodica, zarad vaše dece. Poseći ću svoju ruku", rekao je: "ruku ako treba, samo izađite i spasite ne samo svoj život već i svoje porodice", ali rudari to nikako nisu prihvatili.

Anita Susuri: Mislite li da se više radilo o tome da su se rudari uplašili ili da se politička situacija ne pogorša? Dakle, pošto ih je zamolio da izađu.

Bećir Maljići: Iskreno rečeno, oni su se uglavnom plašili za svoje zdravlje, ali srećom niko nije preminuo. Tada se proćulo da je umrla žena radnika i da on nije hteo da izađe i sahrani je. Dakle, zdravlje, životi tih ljudi, jer je i tehničko-nadzorno osoblje videlo našu situaciju. Bilo nam je drago što

niko nije bio u tom pravcu, ali su rudari bili ti koji su igrali glavnu ulogu, na primer, kao telo, kao telo, rudari koji su donosili odluke i tako se zalagali.

Anita Susuri: Pomenuli ste i porodice. Da li su oni koji su bili dole bili stalno u kontaktu sa svojim porodicama? Da li ste vi odmah otišli kući?

Bećir Maljići: Ne, ne, ovde sam ostao nisam otišao kući. Ne, ne, ovde. Retki su bili oni koji su kontaktirali porodice, tada nije bilo mobilnih telefona. Ali, na primer, dolazile su porodice, moja braća su dolazila ovde u rudnik, ali i drugi su dolazili u rudnik, na vrata, ali ne, oni koji su ostali u rudniku nisu imali nikakav kontakt sa svojom porodicom. Većina njih nije izašla osam noći i rekla je da nema kontakta.

Anita Susuri: Nakon što se štrajk završio, počela je još jedna situacija u kojoj su tražili organizatore...

Bećir Maljići: Da.

Anita Susuri: Kako se nastavilo?

Bećir Maljići: Nastavilo se, izašli su tokom noći...

Anita Susuri: Da.

Bećir Maljići: Iz rudnika i oni su se razbežali {okreće ruke}, sutradan smo došli na posao, došli su direktori, sećam se Burhana [Kavaja], pričali smo o situaciji i tako dalje. Tog dana popodne smo dobili informaciju da su uhapsili Burhana Kavaju, Aziza Abrašija i još neke.

[Intervju se prekida]

Bećir Maljići: Tako smo te noći preko televizije saznali da su počeli da zatvaraju ljude, navodno kao organizatore. Ali uglavnom su pominjali režisere: Burhan Kavaja, Aziz Abraši, Avdi Uka zapravo... ali, mislim da je kasnije zatvoren, ali su počeli. Dakle, sledećih dana policija je došla ovde, opkolila mesto, sumorna atmosfera, drugačija atmosfera. Bio je to trenutak u kome su rudari mislili da je nešto dobro postignuto i da su ispunjeni njihovi zahtevi za ostavkom [političara] i da su oni dobro primljeni. Uveden je policijski čas, situacija u kojoj biste videli ljude državne bezbednosti kako lutaju okolo. Policija nije puštala ljude da se okupljaju, maltretirali su ih na različite načine, ispitivali ih: "Zašto ti ovo, zašto ono?". Na taj način su počeli da vam govore istinu.

Posle nekog vremena svi smo poslati kući i počeli su da nas zovu redom, redom, posebno načelnici odeljenja, nismo zvali na posao, nisu nas zvali danima. Konkretnije, ja sam nekada bio šef proizvodnje, nisam dobio ništa da radim, apsolutno ne. Došao sam u kancelariju, ali nisam dobio nikakvu

odgovornost. Posle šest meseci udaljili su me iz proizvodnog dela, odveli su me u investiciono-razvojni deo, mnogo niže mesto i uopšte nisu zvali neke da rade. Oni su zatvorili tih 14 ljudi. Otprilike godinu dana posle groba, ponovo su počeli štrajk 20. februara, u Mitrovici su otišli u Mitrovicu {podiže ruku i pokazuje desno}, tada su bili razni protesti, mislim da je tog dana ubijen student Seljman Vojvoda.

Nakon toga su radnicima dali ove odluke {pretvara se da piše}, oko 1.400 radnika, radnici su kažnjeni od jednog do tri meseca [zatvora]. Sećam se da sam posle štrajka, četiri meseca, bio... ja, zajedno sa nekim kolegama, sa Džaferom Nulijem, sa Enverom Keljendijem i... četiri meseca smo bili bez posla. Posle četiri meseca, nekako smo pozvani da se vratimo na posao. Ali proizvodnja je opadala, politička situacija na Kosovu je bila nestabilna, pa su nas malo po malo otpuštali sa posla. 8. avgusta 1990. godine, kada je prva smena došla na posao, policija je bila na glavnom ulazu. Treća smena je izašla, a prva smena nije smela da uđe i mi smo dva-tri dana došli na vrata, ali nas nisu pustili unutra i, nažalost, od tada smo svi ostali {diže ruke gore}, Albanci nezaposleni.

Anita Susuri: Da li su vam rekli da unapred potpišete da prihvatate... ili kako je bilo?

Bećir Maljići: Ne, da vam pravo kažem, nije bilo ničega. Policija je blokirala vrata, nije nam dozvolila da uđemo. Došli su autobusi, radnici su došli kao nekada ali na vratima {pokazuje rukama} videli smo mnogo policajaca pincgauera i Srba, Bosanaca i tako dalje, one koji su radili, videli smo ih kako šetaju okolo, neke inženjere na vratima.

Videli smo uglavnom Srbe i Bosance. Albancima je dozvoljeno da prođu kroz vrata. Mislim, došli smo ovamo dva-tri dana, pokušali smo {nasilno ispruži grudi}. U Radničkom savetu je održan taj dan, to je bio Radnički savet, iznad Direkcije gde je bio, u Radničkom savetu je održan sastanak u nekoj formi su obećali "Svi za jednog, jedan za sve. Ili ćemo svi ići na posao ili niko od nas". Ni posle tri dana, zapravo, više nismo mogli da dođemo u Stari trg, svi smo bili otpušteni.

Anita Susuri: Šta si uradio posle?

Bećir Maljići: Šta smo radili, većina nas, svi smo zavisili od ovog rudnika, plate iz rudnika. Šta god smo mogli. Sećam se odmah posle tog leta, solidarnost je bila velika, oko 300 ili više rudara je otišlo u Mališevo da bere grožđe {podiže prst}. Mališevo je prihvatilo nas, sela Mališevo, kao prijatelje, znate li kakav su nam doček priredili? Nisam bio redovan, ali sam bio među organizatorima sa Džaferom Nulijem i još nekim rukovodiocima, inženjerima. Išli smo nekoliko puta za to vreme da obidemo tamošnje rudare, ali bismo i večerali u nekoj odi tamo, neko bi nas dočekao. Znate li kakvu su nam dobru dobrodošlicu priredili? To je neopisivo.

Radili su tamo više od mesec dana, bili su plaćeni, dobrodošlo je, koliko malo {pretvara se da daje novac} vredi samo da bi se obezbedilo brašno. Zatim je bila kampanja Porodica pomaže porodici, ovo je bilo posle berbe. Oko novembra '90. Gde su uglavnom dolazili sa strane Peći, Dukađini, na primer,

dolazili su i mi smo pravili naše registre, mi smo ih pravili, naši inženjeri su pravili naše registre, birali smo najsiromašnije ljude. I počela je kampanja Porodica pomaže porodici, pa su došli iz Peći i rekli: "Imate ovu osobu sa ovoliko članova porodice". Stupili su u kontakt i tada više nije bilo potrebe za organizacijom.

Razgovarali su jedni sa drugima, samo oni. "Koliko članova? Gde je vaša kuća? Koliko vam treba za mesec dana?" I ova kampanja se nastavila. Da nije bilo te kampanje, rudari bi bili u veoma teškim uslovima. Oko 600-700 se u to vreme povezalo sa Porodica pomaže porodici. I pomogli su mnogim ljudima. Kontakt je došao preko Sindikata i nekih organizatora i funkcionisao je privatno, oni jesu... Međutim, funkcionisalo je godinama {podiže kažiprst}. Da ne spominjem da i dan-danas imam dobra prijateljstva sa ljudima.

A onda, da budem iskren, lično smo bili zavisni od ovog rudnika jer su tada i moja braća radila u Trepči, otpustili su nas, svi smo bili nezaposleni. Morali smo da radimo nešto sasvim drugo. Da budem iskren, dobro smo se snašli, od '93. bavimo se preradom drveta, kružnim testerama {gura pesnice napred} i radom sa drvetom. Na sreću, moj brat, arhitekta, je bio dobar majstor i mi ostali organizatori smo mu se pridružili i bavili smo se obradom drveta. Živeli smo od tog rada, čak smo imali i koristi, iako smo bili kao zec hrtu, jer nismo imali dozvolu za registraciju, nismo imali firmu {širi ruke} ništa. Ali tajno smo ušli u dvorište, radili smo iza zidova.

Ne samo da nam nije bila potrebna pomoć, već smo pomagali drugima. Napravili smo situaciju, naporan rad, fizički rad, da budem iskren, opasni sa tim kružnim testerama i sličnim stvarima. Ali, na sreću, Bog nam je pomogao i radili smo od '93, možda do malo posle rata. Ali, imali smo dobar život, bio je to težak posao, ali smo radili sa Bosancima iz Novog Pazara, Rožaja, na primer. Bodijali smo sirovinu od njih i radili smo... Ali, svako je mogao. Međutim, počele su, godine '91, ili '90, možda, da '91, '92, ljudi su počeli da odlaze.

Ljudi... ogroman broj rudara je uzeo svoju decu i otišao. Sećam se Maljića Ahmetija, radnika ovde {pokazuje iza} Sreo sam ga, kraj '91, bio je moj radnik ovde godinama, rekao je: "Jesi li čuo?" Rekao sam: "Ne". Rekao je: "Idem vani". Rekao je šest ili sedam sinova, oko devet ili deset članova. Rekao sam: "Gde je Maljić?" Počeo je da plače. Rekao je: "Vodim svoju decu i idem u Švedsku". Ne samo on, već mnogi drugi, da ne kažem oko 500-600 porodica, '91, '92, '93, za to vreme su otišli jer nisu imali način da prežive.

Treći deo

Anita Susuri: Kako... Kako vas je rat zatekao?

Bećir Maljići: Iskreno da vam kažem, rat je zatekao celu moju porodicu na Kosovu, jer smo radili i tako smo preživeli i mislili smo da će ova situacija proći i da ćemo se vratiti u normalan život, mi ćemo... cilj je bio da to pređemo, da opstanemo i uvek budemo ovde na Kosovu. Od '80, mi više ne živimo u Kutlovcu, tamo živimo u Vučitrnu, u selu zvanom Doberluk, tako da živimo tamo. Svi smo bili ovde, tada... rat je počeo u Šalji, sećam se kada je počeo rat, bili smo mi braća, šestoro braće, zašto čekati, stvorena je atmosfera da odemo.

Ja i moj četvrti brat smo došli iz Velikog Doberluka, nismo smeli da dođemo u Prvom tunelu jer je tamo bila policija, ali smo otišli u selo Reka kroz planinu do našeg sela gde je bio štab. Oni su formirani i čuvani zato što je u našem selu tamo bio punkt Jugoslovenske vojske, oni ga zovu *Maja e Madhe* [Veliki vrh], tu je još od Drugog svetskog rata, da ne kažem i pre, to je strateški punkt, gde je stalno bilo vojnika. Kao dete, kad smo čuvali ovce, vojska je bila i leti i zimi, pa smo vodili naše ovce tamo, oni su imali vojnu bazu (objašnjava rukama) na vrhu. To je visok nivo, sa te tačke se vidi celo Kosovo, čak se vidi i Priština.

Otišli smo u Kutlovac, rekli smo: "Mi smo iz Kutlovca", tamo jedan oficir, zvao se kapetan Feriz. Došli smo: "Mi smo iz Kutlovca, želimo da vam se pridružimo". Tu smo ostali ceo dan, to je bila kuća jednog oficira koji je bio u Šalji, Hisni Ahmeti, Hiljmi Ajeti je ostao u njihovoj kući i tamo je bio štab. Oficir koji je bio tamo je rekao: "Ovde imamo vojnike", rekao je: "ali nemamo naoružanje", rekao je: "treba nam hrana i pomoć, ako možete da odete po pomoć". Naše selo se bavilo poljoprivredom i imalo je bogatih ljudi. "Ne, nije problem". I otišli smo, u toku noći, otišli smo i organizovali selo. Uzeli smo krompir, novac, napunili smo traktor i odvezli ga u Kutlovac, u mom selu, tamo smo odneli tu pomoć.

Ali rat se nastavio. Ofanziva '98 odigrala se negde u septembru, u Šalji, gde je ušla pešadija, vojska, ubili su jedan broj ljudi i ovde u Melenici. Međutim, oni su u tom trenutku premešteni iz Šalje. Onda su se vratili kasno '99 i uhvatili su nas u Doberluku, u Doberluku, ušli su negde 16. aprila, 16. aprila, uništili su selo Doberluk. Oni od nas koji smo bili deo Šalje otišli smo sa njima. Ali mi smo se preselili u jedno selo kod zatvora u Smrekonici, selo Smrekonica, tamo je bio naš zet. Ali veliki broj ljudi nije otišao u Albaniju, preselio se u neka mirnija sela itd.

Iskreno da vam kažem, onda... u aprilu je bila još jedna ofanziva, nisam znao šta da radim jer nas je bilo mnogo. Poveo sam svog nećaka, imao je 20 godina i otišao sam u Šalju da ne bismo svi bili na istom mestu. Mislio sam da bi možda neko mogao da preživi. Nismo znali šta se dešava. I otišli smo u selo... u Bajgoru kod rođaka, tamo smo prenoćili. Sećam se da sam išao u štab, to je bio kvart dalje. Dok sam išao tamo u školu Bajgore, bio sam sa svojim nećakom, dok smo išli tamo u školu {objašnjava rukama} iznad je leteo avion. Brzo, je rekao: "Spusti se!" Spustio sam se {stavlja ruke iza glave} Zaštitio sam se kao što smo naučili u vojsci da štitimo svoje glave.

Vuuup {onomatopeja} bacio je bombu, nekoliko bombi, poslednja bomba je bila 30 metara od nas. Tako je iza škole udario u školu i avion je odleteo {objašnjava rukama}. Otišli smo u školu i izašle su

neke devojke, bile su iz Prvog tunela, išle su u školu... tri ili četiri osobe su tamo poginule. Sećam se Adema Trepče, Ismet Haljiti je bio povređen, dok tamo u drugom selu gde su bili lekari, on je umro tamo. I Ademova ćerka, ne znam kako, ali to se dogodilo tog dana. Išli smo u štab, da vam pravo kažem, hteo sam da uzmem neku pomoć jer sam im bio na teretu. Kada sam otišao tamo, rekao je: "Ima 400 grama brašna". Rekao sam: "Ne daj mi ništa". Hteo sam da im odnesem džak brašna ili tako nešto.

Međutim, to nije dugo trajalo i ofanziva se vratila u Šalju i oni su ih potpuno premestili iz Šalje, mi smo otišli dole. Bila je noć 2. maja 1999. godine. Kada je ofanziva u Šalji završena, oni su je očistili i dogodio se masakr u Studimu. Bili smo... nismo znali šta se dešava u Studimu, bili smo u Smrekonici sa mojim šurakom, došla je vojska i izbacila nas iz Smrekonice. Bili smo... samo dva moja brata su bila u kućama u Doberluku, mi ostali smo bili u Smrekonici. Izbacili su nas iz naših kuća, okupili su nas u Smrekonicu, bilo nas je oko 26-27 članova i da vam pravo kažem razišli smo se jer je bila gužva.

Moj otac, neka počiva u miru, bio je sa mojim najstarijim bratom, rekao je: "Ne mogu da ostanem u ovoj gužvi". I krenuo je kući u Doberluk i znao je da su njegova druga dva sina tamo, da im kaže šta se dešava. I kada je došao u školu u Doberluku, tamo je škola, ubili su ga u dvorištu škole. Put za Prištinu je tu, sa tog puta su ga streljali. Možda su mu rekli: "Stani!" On nije stao. Tamo su ga ubili, nismo znali. Okupili su nas te noći u zatvoru oko deset-dvadeset hiljada ljudi, jer nije bilo samo to selo, već i sela okolo. Ali bilo je verovatno deset hiljada ljudi jer nismo mogli da stanemo na ogromnu livadu. A sa druge strane su rekli da su skupili druge, ali mi nismo videli.

I ušli su tamo... bilo je popodne, ušla je policija i počela {broji na prstima} da razdvaja mlade ljude. Rekli su: "Ti, ti, ti". Odveli su ih u zatvor: "Ti, ti, ti". Iskreno da vam kažem, imao sam 45 godina, nisam se krio, mladi su se krili da ne idu u zatvor. Nisam se plašio, mislio sam da ako me pozovu reći ću: "Star sam, imam pedeset godina". Nije bilo tako, vodili su ljude raznih godina, čak i stare, sutradan smo videli da su ih krvavo mučili {dodiruje lice} jer su ih tukli. Ali, nismo znali da su ubili našeg oca. Okupili su nas te noći, ali smo tokom noći saznali i da se dogodio masakr u Studimu, jer su ljudi dolazili odatle. Ali, dovezli su kamione iz Studima i strpali ih u zatvor. Tu smo ostali do jutra.

Anita Susuri: Samo muškarci?

Bećir Maljići: Ne, ne, žene i deca, svi zajedno. Ne, ne, ne svi zajedno. Sutradan oko 12 sati odveli su veliki broj njih u zatvor. Oni koji su još bili tamo, rekli su: "Uzmite svoje stvari, traktore i idite u Albaniju". Otišli smo u Smrekonicu i odveli ih, imali smo traktor, kamion... Zapravo, moja braća su bila kod kuće... te noći se čulo da mi je jedan brat poginuo, ali nije bilo tako, pucali su u njega, ali su ubili čoveka iz Novosela, prezivao se Madžuni, ubijen je. Moj brat je ušao u jednu kuću tamo celu noć, rekao je: "Odatle sam izašao usred noći". U ostalim selima je prošao kroz Sitnicu. I onda smo uzeli traktor i trauč i ušli smo tamo... čak i drugi ljudi koji nisu imali prevoz znači su došli sa nama i krenuli smo za Albaniju.

Prenoćili smo negde u Klini, sutradan smo otišli u Kuks. Raspodelili smo se u Kuksu. Kad smo bili na granici, rastužili smo se zbog mučenja, da vam pravo kažem, i maltretiranja i batina koje su nam davali. Pre nego što smo došli na carinu, tražili su mito pruži ruku kao da traži novac}, nisu nas pustili, rekli su “500 maraka” ili bi nas izbacili iz reda, imali smo da im dam novac. Sećam se da sam ovde imao zlatni prsten {dodirne i pogleda u njegovu ruku}, “Daj mi ga, daj mi ga”. Nisam mogao da ga izvadim iz prsta. Hteo je da mi seče prst, umalo mi je posekao prst, imao sam neke marke {stavlja ruku u džep} Dao sam mu 50 maraka ili ne znam koliko. Brzo jer smo bili ispred granice u Kuksu.

Anita Susuri: Srbi?

Bećir Maljići: Nismo... da, Srbi. Kad smo prešli granicu... bio je osećaj, bilo je teško, osećaj, kada su hteli... pre pola sata su hteli da me ubiju na drugoj strani, sa ove strane, “brate”, dočekali su nas... Sećam se da sam počeo da plačem, rekao sam bratu: “Izgubili smo se, znaš?” Rekao je: “Znaš šta se desilo, naš otac”, rekao je, “ubijen je”. “Gde?” Rekao je: “Tokom noći u školi”.

Korab Krasnići: Tvoj brat ti nije rekao sve dok nisi stigao do granice?

Bećir Maljići: Saznao sam kada smo prešli granicu.

Korab Krasnići: Znao je sve vreme?

Bećir Maljići: Znao je i nije mi rekao. Oni su mu rekli...

Anita Susuri: Kako je saznao?

Bećir Maljići: Znao je jer su se ljudi kretali tokom noći {pomera prstom} hodajući. Čovek iz sela koji živi u Doberluku mu je rekao: “To i to, kada sam prošao video sam da su ubili tvog oca”. Tokom noći, te noći smo bili u zatvoru.

Korab Krasnići: Šta se desilo sa telom tvog oca?

Bećir Maljići: Telo mog oca, braća koja su bila tamo... pošto smo otišli u Albaniju, ta dva brata su te noći saznala da je naš otac ubijen. Ali sutradan su otišli da traže njegovo telo na groblju, kako kaže moj brat. Sahrnili su ga. Čuli su to u školi, ali su tokom dana radnici “Perparimija” iz Vučitrna, zapravo radnici Romi, odveli mog oca i Šefćeta Madžunija koji je ubijen na mostu. Uklonili su ih odatle. Kasnije preko onih Roma koji su ostali na Kosovu [smo saznali] i odveli su mog oca i sahrnili ga na groblju u Nadakovcu, ne u Doberluku, nego u Nadakovcu. Dakle, kada smo se ipak vratili iz Albanije... na povratku smo stali tamo i našli smo ga, našli smo ga {pretvara se da nešto zabija u zemlju} tamo su zabili daske R.M, Redžep Maljići.

Korab Krasnići: Da se vratimo u Albaniju, kako je bilo u Albaniji, gde si bio?

Bećir Maljići: Bili smo u Kuksu da vam kažem istinu, ostali smo u Kuksu pravo da vam kažem. Bili smo mnogi članovi porodice. Dva-tri dana se nismo nigde smestili, tamo je bio arapski logor i rekli su da su uslovi veoma dobri, da više ne prihvataju. Trećeg dana smo stali u kampu Lekara bez granica u Gostilju, tamošnjem selu, i ostali smo u velikom šatoru {otvara ruke}, ali nismo mogli da stanemo. Ali imali smo kamion, tamo je spavalo pet-šest ljudi, spavali smo u kamionu, jer je bio pokriven {pokazuje rukama}. U kamionu, ostalo u šatoru.

Ali uslovi su bili veoma teški, hrana nije dolazila u Kuks, hleb u kamionima je bio buđav. Kao da je cigla, kamion nije bio pokriven, tako {kao da nešto baca} na pod. Imali smo nešto novca i kupovali smo hranu u Kuksu, pravo da vam kažem, inače bismo umrli od gladi. Pravo da vam kažem, kao porodica smo svuda išli kamionima, imali smo hiljadu kila brašna u kamionu. Mislili smo da će nas zaustaviti na putu u Drenici ili negde, i onda šta će ti ljudi jesti? U stvari, sećam se da sam prodao, jer je kamion zaglavio između šatora... pekar je kupio 700 kila brašna. Znate, samo da nam ne bude loše.

Korab Krasnići: Koliko dugo ste ostali tamo?

Bećir Maljići: U Kuksu smo ostali mesec dana, a onda smo otišli u Miljot. Kod Miljotovog mosta je bila livada, bilo je oko 70-80 šatora. Bio sam vođa sektora C, bilo je A, B, C. Ali posle skoro tri nedelje dogovor je postignut, još su bili prazni šatori, čekalo se, ali je stalo. Nisu pravili šatore jer je bila vest da je dogovor postignut, da vam pravo kažem, tamo su bili bolji uslovi. Svaki je imao, porodica se razdvojila, svi smo bili oženjeni, uzeli smo pet-šest manjih šatora. Davali su nam hranu, bolju hranu, kuvali smo i tako dalje. Ali tamo se malo bolje živelo, kraj reke, uslovi su bili bolji ali u šatorima.

Korab Krasnići: Kako ste doživeli vest da je NATO došao na Kosovo i da se oslobađa?

Bećir Maljići: Pa, da vam kažem istinu, bili smo tužni što nismo bili tamo. Dakle, nismo to doživeli na Kosovu, već vani. Pokušali smo odmah da odemo, ali nam nisu dozvolili. Bilo je to 12. ili 13. [juna] kada smo saznali. Krenuli smo 24. juna 23-24, došli smo ovde. Prenoćili smo u Kuksu. Onda smo iz Kuksa, mislim 25. juna, stigli do... kuće ovde.

Korab Krasnići: Kako ste našli kuću?

Bećir Maljići: Iskreno da vam kažem, nisu srušili kuće u Doberluku, nisu. Imali smo tamo ujake koji su se brinuli o njima, imali smo i krave i oni su se brinuli o njima, našli smo jednog mog ujaka da boravi tu i brine o kući i... Ali kad smo se vratili, celo dvorište je bilo prekriveno travom, iako je bila nasuta peskom. Trava nam je narasla do kolena. Jad, beda! Sasvim drugi svet...

Korab Krasnići: Posetio si svog oca... svog oca?

Bećir Maljići: Dok smo se vraćali iz Albanije, svratili smo na groblje u Nadakovcu. U tom grobu smo pronašli daske "R. Maljići" i "Š. Madžuni", Šefćet Madžuni, 20-godišnjak koji je ubijen, blizu mog oca, 50 metara dalje {širi ruke}. I došli smo, hteli smo da ga otkopamo i ponovo sahranimo da budem iskren. Pitali smo ljude... kod očevog groba je bilo 36 novih grobova, dakle ljudi koji su stradali u ratu, iz različitih sela. Ali i imam je rekao: "Tu je bila njegova sudbina, nema razloga..." U Božjoj zemlji, u tom smislu, itd. Nismo ga ponovo sahranili.

Dok su ljudi dolazili da izraze saučešće, došla je osoba koju nismo poznavali i predstavila se. Bio je otac Šefćeta Madžunija, čovek iz Novosele. Rekao je: "Tako i tako i tako, otvorio sam", rekao je: "grob gde je pisalo Šefćet Madžuni, ali tu je bio jedan starac". Promenili su grobove, rekao je: "Čuo sam da je to vaš otac". Grobovi su im bili jedan do drugog, pomešali su daske. I odlučili smo: "Pošto se ovo desilo..." Sutradan rano ujutru, jer je bilo leto, jun, ponovo smo sahranili oca. Otvorili smo grob u Doberluku, uzeli smo...

Korab Krasnići: Da li ste ga prepoznali?

Bećir Maljići: Da, bilo je interesantno jer je tu bilo vlažnosti, voda, hladno, možda... sa odećom koju je nosio, imao je jaknu {kao da se oblači}, odneli smo ga. Dakle, posle dva meseca smo ga ponovo sahranili i doveli u Doberluk, uzeli smo ga i stavili {objašnjuje rukama} u kamion, dovezli ga tamo i ponovo sahranili u Doberluk pored naše majke, jer mi je majka umrla '93.

Anita Susuri: Dakle, taj starac je bio u pravu...

Bećir Maljići: Bio je u pravu, moj otac je bio sahranjen tamo gde je pisalo ime tog čoveka, pomešali su. Da nije bilo njega, mislili bismo da je tu naš otac. Ali kada smo saznali da je grob otvoren i da je tamo starac, otišli smo tamo i to je bio naš otac. I ponovo smo ga sahranili na groblju kod moje majke.

[Intervju se prekida]

Anita Susuri: Rekli ste da su vam braća bila u zatvoru u Mitrovici...

Bećir Maljići: Da.

Anita Susuri: Onda su oslobođeni posle rata, da li ste se svi okupili posle?

Bećir Maljići: Ne, kada smo otišli u Kuksu, pa smo ostali skoro mesec dana, tri nedelje, posle tri nedelje počele su da dolaze grupe ljudi iz zatvora u Smrekonici autobusima. Kada je došao prvi autobus, došli su neki poznanici i rekli nam da su dva brata koji su još uvek na Kosovu zatvoreni. Onda

su posle trećeg dana došla moja braća sa poslednjim grupama. Onda kada smo se okupili, otišli smo u Miljot i onda smo ostali tamo tri nedelje i nakon dogovora svi smo se vratili na Kosovo.

Anita Susuri: Rekli ste nam kako ste našli svoju kuću, počeli ste da sređujete kuću. Onda posao, jesi li se vratio u Trepču? Kako je bilo?

Bećir Maljići: Ne, kad smo došli, kuća nije bila srušena, nije bila spaljena, mi smo se tu naselili. Sahranili smo oca i krenuli smo... jer je bila borba za rad, ali smo odmah počeli da radimo, sa aktivnošću sa preradom drveta koju smo imali. Tog leta smo tako radili. S vremena na vreme sam komunicirao sa svojim kolegama i sa sindikatom Stari trg, ali da vam pravo kažem, odmah posle rata nisu nam dozvolili da dođemo ovde, iako smo pokušavali da dođemo u Trepču.

Ali počeli smo da radimo ovde negde oko 22. decembra '99. 22. decembra, došli smo i ušli u rudnik sa gradonačelnikom Mitrovice Demi Šutrom, zvali su ga čovek krize. Bio je privremeni gradonačelnik Mitrovice, služio je samo oko dve nedelje. Ali on je otvorio put da dođe ovamo, a mi smo ušli ovde {pokazuje levo} u restoranu rudnika. I održao je sastanak sa velikim brojem radnika. U stvari, rekao je: "Otvorio sam prozor da uđeš, sad moraš da otvoriš vrata". I mislim da smo tog dana ušli u rudnik, ušli smo u civilu samo da vidimo situaciju do jedanaestog nivoa i izašli smo.

Sutradan smo došli sa grupama i našim stručnjacima i uključili smo, uključili smo sistem za pumpanje vode. Jer ovde smo zatekli stanje gde je velika količina vode, preko milion kubika akumulirane vode, tako da smo nasledili stanje. Odatle, na donjem nivou, na jedanaestom nivou, vrata su bila zatvorena do detsetog nivoa i voda je ušla, procenjeno je do milion kubnih metara vode. Uključili smo pumpni sistem i pumpe su odmah počele da rade. Od tog dana, da vam pravo kažem, vršili smo izvestan nadzor rudnika, iako smo sumnjali da su mogli ostaviti eksploziv, bombe, bilo šta, ali toga nije bilo.

Primetili smo da je rudnik bezobzirno eksploatisan deset godina, ne poštujući pravila i zakone rudarstva. Ali oni su znali da moraju da napuste rudnik pa su samo krali. Eksploatisali su ga, ali ne poštujući pravila rudarenja i ne poštujući sistem eksploatacije u našem rudniku. Tako smo od tog dana počeli da pumpamo vodu, ali to je bila velika količina vode, a i cevi su bile zatvorene krečom, velika količina vode nije mogla da se spusti. Dakle, svaki dan smo pratili nivo vode. Ubrzo je došla situacija da je voda izašla na osmi horizont. Da je voda izašla na desetom horizontu i prošla kroz bunar, potonula bi jedanaesti horizont i rudnik bi bio zatvoren.

Iskreno da vam kažem, tada smo obaveštavali institucije, ali nije bilo institucija, to je bila privremena vlada. Otišli smo da obavestimo neke ljude o situaciji, uglavnom direktora zatim Burhana [Kavaja]. Ali nisu bili svesni, nije bilo prilike, nije bilo organizacije, mi smo telom i dušom pokušavali da sačuvamo rudnik, jer smo znali koliki je značaj ovog rudnika. Došla je situacija, da vam pravo kažem, da nismo betonom postavili barikadu na desetom nivou {objašnjava rukama} i fizički zatvorili nivo i ne pustili vodu kroz bunare sa pumpama, potonuo bi.

Ali, srećom, postavili smo tu betonsku barikadu i voda je izašla na desetom horizontu, nagomilala se na sedmom horizontu i, u nekom obliku, rudnik je spašen. Kasnije smo preduzeli korake da očistimo cevi hlorovodoničnom kiselinom, došli smo do neke tačke do, do, da spustimo nivo. Ali prošlo je nekoliko godina. Uglavnom na nivou iz 2005. godine, nismo mogli da otvorimo vrata vode o kojoj sam govorio, a to je bila nagomilana voda iza vrata. 2005. godine smo ga otvorili, 2005. godine, krenula je probna proizvodnja, kako se kaže u početku. Naime, 20. avgusta 2005. pokrenuli smo proizvodnju i od tada smo povećavali proizvodnju, tako da na neki način iz godine u godinu.

Pogotovo, da vam pravo kažem, kada sam ja bio direktor 2008-2014, to je bila najveća posleratna produkcija u to vreme. Mi smo ovde bili tim kolega, inženjera koji se takođe bave ovim zanatom i posvećeni smo rudarstvu, bili smo upoznati sa tim i pre rata, posebno posle rata, želeli smo po svaku cenu da pokrenemo proizvodnju. Ali nisu nam dozvolili, sećam se da je tada bio nadređeni, na nivou Kosova, mi bismo rekli: "Počinjemo proizvodnju?" Rekao je: "Zašto ti treba", rekao je: "proizvodnja? To će biti samo politički problem sa proizvodnjom". Mislili smo na početku da krenemo, odmah da krenemo sa proizvodnjom, sa proizvodnjom, jer tako su kapitalni objekti bili uredni osim količine vode koja se tu nakupila.

Nije srušeno u odnosu na period u kom smo išli tokom rata, glavni bunar, kompresorska stanica, ventilator nije pokvaren, nije oštećen. Rudnik je uglavnom oštećen načinom eksploatacije i krađom rude koju su Srbi radili bez poštovanja pravila. Tako da je na taj način napravljena velika šteta rudnika. Međutim, niko nije bio zainteresovan, počeli smo proizvodnju 2000. godine. Zapravo, kada smo pisali izveštaje, nismo smeli da kažemo da proizvodimo, ali u fazi rudnika, priprema smo proizveli i nešto rude, navodno. dok se priprema. Zapravo, mi vadimo rudu, tretman je bio samo u fazi pripreme, a ne u fazi proizvodnje. Negde 2005. dobili smo licencu za istraživanje, pisalo je, ne za proizvodnju nego za istraživanje. U firmi za pristup istraživanjima, izvukli smo onoliko rude koliko smo mogli da preživimo.

Anita Susuri: Zašto se niste vratili do decembra, mislim da je bilo problema sa formiranjem upravnog odbora ili tako nešto? Od oslobođenja do...

Bećir Maljići: Iskreno da vam kažem, pričali smo tada, pričali smo o odborima, nismo, govorilo se da je odbor postavila privremena vlada u kojoj nismo učestvovali, ali smo, na neki način, imali strukture, kad smo bili otpušteni i tako smo počeli. Dakle, počeli smo sa Burhanom Kavajom, sa Azizom Abrašijem, sa drugim kolegama, Mensurom Fejzom i ovim drugim kolegama. Ja, Džafer Peci, Ćazim Jašari, Muhamed Abazi, neke kolege, Zejnullah Azemi, pa smo počeli. Poznavali smo rudnik, da budem iskren, svako mesto, svaki... rudnik, počeli smo da radimo u tom pravcu.

Anita Susuri: Sada ste zamenik direktora?

Bećir Maljići: Da, trenutno sam bio direktor od 2008. do 2014. godine, pa se 2014. promenilo. Trenutno je Džafer Peci direktor rudnika.

Anita Susuri: Kako stoje stvari danas?

Bećir Maljići: Pa, da budem iskren, doživio sam sve etape Trepče. Mislio sam da ćemo posle rata znati značaj Trepče i bogatstvo koje nam je Bog doneo ovde, mislio sam da će se svi na Kosovu dići i da će pokušati da povrate. To se nije desilo, mi smo u tom smislu nezadovoljni, ja lično jesam, jer nije bilo posvećenosti Trepči. Mi ovde kao nadzorno osoblje Trepče nismo znali kakva je politika koja se dešava, šta je političko pitanje Trepče. Rekli smo da je tehnički bila prilika i znamo kakvo je bogatstvo ovde u rudniku, ali ne, nije bilo angažovanja od strane vlade, na neki način se vlast promenila samo da bi Trepča opstala.

Svaki put su dali malo, infuziju, neke subvencije početkom godine. Od 2005. godine donirali su za pripremu rudnika, ali je do sada u Trepču ušlo preko sto miliona, dakle, subvencije za pripremu Trepče. Ali, često nismo mogli da to pokrijemo proizvodnjom koju proizvodimo, pa smo dobijali i lična primanja i državne subvencije. Ali nije bilo interesa, pravo da vam kažem, uvek smo se plašili šta će biti sa Trepčom, bili smo protiv privatizacije Trepče, šta ja znam... Od 2000. i nešto, 2015. godine, da, usvojen je zakon za Trepča, gde vlada ima 80 odsto akcija u Trepči, 20 odsto radnici. Ali čak i posle ovoga, nema interesa, nema interesa uopšte. Radimo i proizvodimo.

Ali, posebno u poslednje vreme, pogodila nas je pandemija, da su cene mnogo pale. Neka velika proizvodnja nije moguća jer nema opreme, oprema je stara. Radna snaga stari, da vam pravo kažem, kad sam ja bio direktor, uzeta je prva generacija, prva generacija novih radnika. U to vreme, Ferat Šalja je bio generalni direktor Trepče, koji je bio angažovan oko Trepče i takođe sarađivao sa drugim kolegama sa nama u rudniku Stari Trg i u rudniku Artana. Dakle, tada je prvi put posle rata angažovana generacija, 150 radnika. Da ta generacija radnika nije angažovana i obučena, obrazovana u duhu rudnika i u zanimanjima rudnika, rudnik bi bio zatvoren {kao da zaključava nešto}.

Ali, srećom, oni su primljeni i mi smo prvi put u istoriji rudnika Stari trg obučili radnike. Održavati teorijsku i praktičnu nastavu tamo u rudniku i obučavati ih o uslovima rudnika. Postoji i dogovor sa Ministarstvom za socijalna pitanja, zamena starih radnika njihovom decom. Dakle, ko je hteo da ode u prevremenu penziju, bila je prilika da se negde oko 56 ljudi, mislim, promenilo, a došlo je do preko 200 novih radnika. Dakle, u ovom trenutku oni drže proizvodnju u Trepči. Ima još dosta starih ljudi, ali, da budem iskren, nažalost, to nije urađeno za stariju generaciju. Počeli smo posao, rekao sam da je to dogovor "Jedan za sve, svi za jednog" posle rata nisu imali priliku...

Kada smo očekivali da će biti dobro, iako smo rizikovali zdravlje... kada smo očekivali da će sve biti dobro i da možemo da se vratimo na posao, nismo svi imali priliku da se vratimo na posao. Prvo se vratilo 200 radnika, koliko je UNMIK dozvolio. Zatim je broj postepeno rastao. Osamdesetih godina ovaj

rudnik je imao... rudnik sa flotacijom, naravno, jer je flotacija bila u okviru rudnika, oko 3.200 radnika. U početku se vratilo 200 na posao, bilo je maksimalno 500-600 radnika. Ali, sada su neke nove generacije i ima oko 770 radnika, rudnik sa flotacijom.

Anita Susuri: Htela sam nešto da vas pitam, pomenuli ste pandemiju, zanima me kako je Trepča radila tokom karantina.

Bećir Maljčić: Iskreno da vam kažem, nismo imali nikakvih prepreka da se krećemo, svako od nas je dobio dokument, neku vrstu dozvole da radimo u Trepči, pečat i sve. U početku, kada se širilo, organizovali smo i smanjili broj, samo... ima ovde nešto opreme koja mora da radi non-stop, pumpe, ventilatori, bunar. Tako smo napravili registar, od svih su nam za taj suštinski posao trebalo oko 52 čoveka u četiri smene. Za svaki trenutak, ako bi stali, ali mi uopšte nismo morali da zaustavljamo rad. Mislim da je zaraženo ukupno četiri-pet radnika, koji su izolovani. Ali generalno oni kod kojih je neko u porodici bio zaražen nisu radili.

Ali nije bilo širenja, neki od radnika su čak bili u inostranstvu jer su posećivali svoje porodice. Dakle, vratili su se i ostali u karantinu dve nedelje, ali nismo stali. Ali u tom smislu je nastala neka vrsta panike. Ali nažalost cene su pale na berzama, jer se cene metala određuju na Londonskoj berzi, a cene su pale, toliko su nas pogodile da ne možemo da preživimo, ne možemo da preživimo. zadržati... da vam iskreno kažem, naišli smo na krizu.

Vlada Albina Kurtija nam je tada dala donaciju, donaciju od tri i po miliona, mislim. Tako da smo mogli da prevaziđemo stvari do sada, trenutno smo u veoma teškoj situaciji, ovih meseci ne znam kako da se izvučemo iz situacije. Da nije bilo te donacije od tri i po miliona, i ranije bismo ostali bez plata, da nije bilo intervencije. Postoje zahtevi sindikata i naše vlade, da vam pravo kažem, oni se ne bave problemima. Tek što je izabran premijer, trebalo je da dođe da vidi rudnik, jer je bogatstvo tu. Kada bi Kosovo, Trepča mogla da finansira Srbiju, da ne kažem Jugoslaviju, može da uradi isto za Kosovo. Ali zapravo nikoga nije briga šta se dešava, oni imaju svoje probleme, rudnik uopšte nije na njihovoj listi.

Zato što smo mislili da će to posle rata biti glavni ekonomski stub Kosova. Ovde postoje resursi... rudnika sa oko 10-30 miliona tona rude, ima olova, cinka, srebra, zlata. Ako se razvijalo, sa drugim pogonima, preradom, sa finalizacijom ove rude, ali mi stagniramo 20 godina, skoro sa minimalnom proizvodnjom. Sa maksimalnih sto u 2013. proizvedeno je 140 hiljada tona, za razliku od '80-ih godina proizvedeno je 700 hiljada tona, to je bilo 20 odsto maksimalne proizvodnje tada. Ali ne, da budem iskren, nema interesa. Ne znam zašto, ne znam zašto smo zaglavili u ovom pravcu. Bog nam je doneo ovo bogatstvo da uzmemo, da koristimo, da razvijamo, da podignemo Kosovo, ali tako nešto se ne dešava.

Anita Susuri: Gospodine Maljčić, hvala vam za intervju! Ako imate još nešto da dodate, ako ne...

Bećir Maljići: Ne, ali da vam pravo kažem, penzije... rudari su dali svoj doprinos, ali ni oni koji su otišli nisu mogli da se vrate, ali i mi koji idemo u penziju, postoji zakon koji kaže da smo morali da dajemo doprinose 15 godina ranije. 90. Većina ovih radnika sada nema tih 15 godina. Dakle, većina radnika odlazi u penziju, posle svih ovih muka, uz doprinose pre i posle rata, odlaze u penziju sa 90 evra penzije. Ovo je sada stanje. Dakle, ovo je najveća panika radnika, koji kažu: "90 evra nije dovoljno ni za lekove". Tražili smo od sindikata da uradimo nešto u tom smislu, ima obećanja, ali ništa se nije promenilo. Da vidimo, nadamo se da će se nešto desiti sa Trepčom, jer je prošlo toliko vremena... Vlada, pošto pripada vladi, vlada mora, da ulaže u Trepču, da je uveća, da nađe rešenje. To je to.

Anita Susuri: Dobro. Hvala vam još jednom!

Bećir Maljići: Hvala. Želim vam uspeh!